

Tijdschrift voor Numismatiek

EUROPEES GENOOTSCHAP VOOR MUNT- & PENNINGKUNDE

VOL. XXVI Tweemaandelijks tijdschrift Nr. 3 1976

Verantw. uitgever & redactie : **VAN KEYMEULEN A.**
Jules Lootenslaan 33, 9620 ZOTTEGEM.

Bijdrage : Beschermend lid : 500 fr.
Lid : 300 fr. — Buitenland : 350 fr. te storten bij
LE MAIRE, P., de Broquevillelaan 53, bus 12, 1200 Brussel of
op P.C.R. 000-0846038-04 van het E.G.M.P. te Brussel of
via de afdelingen.

HET NIEUW MUNTSTUK VAN 250 FRANK

Uit het Belgisch Staatsblad van 25 maart 1976, houdend het Koninklijk Besluit van 16 maart 1976, betreffende het slaan van zilveren muntstukken van 250 frank, ter herdenking van de 25ste verjaardag van de eedaflegging van Z.M. Koning Boudewijn :

Art. 1 : Ter gelegenheid van de 25ste verjaardag van Onze eedaflegging, wordt een zilveren muntstuk van 250 frank geslagen. Deze muntstukken zullen wettelijk koers hebben te samen met de thans in omloop zijnde muntstukken en biljetten.

Art. 2 : Dit muntstuk zal onderstaande kenmerken vertonen :
Muntvoet : 835 duizendsten zilver met een remedie van 3 duizendsten naar boven en naar beneden.
Diameter : 37 millimeter.

Gewicht : 25 gram, met een remedie van 10 duizendsten, naar boven en naar beneden.

Art. 3 ⁽¹⁾ : Het gedenkmuntstuk draagt op de voorzijde : Onze beeldenaar, het gelaat van ter linkerzijde ; « Boudewijn, Koning der Belgen » of « Baudouin, Roi des Belges », boven in een cirkelboog ;

(1) Erratum. B.S. 27 maart 1976, p. 3614. Alleen voor Franse tekst.

« 1951-17 juli-1976 » of « 1951-17 juillet-1976 », onder in een cirkelboog ; tussen de halssnede en het omschrift : de handtekening van de graveerder : Ant. Luyckx.

Het draagt op de keerzijde : het monogram B waarboven de kroon en, onder het monogram B de aanduiding van de waarde : 250 F ; langs weerskanten van de voet van het monogram B, rechts het teken van de Munt van Brussel, een gehelmd hoofd van de aartsengel Michaël, links dit van de Muntmeester, een vogel. De gravure op de keerzijde is van de hand van Marc Severin.

Art. 4 : 2.000.000 gedenkmuntstukken worden geslagen met gekartelde muntrand.

Art. 5 : Er worden tevens 200.000 gedenkmuntstukken geslagen met de kenmerken zoals beschreven in de artikelen 1, 2 en 3, doch waarvan het veld blinkend is en de gravures mat zijn. De muntrand is uitgehold ; in de uitholling zijn 25 sterren in reliëf aangebracht.

Art. 6 : Deze muntstukken worden geslagen in gelijke hoeveelheden met Nederlandse tekst en met Franse tekst.

Art. 7 : De wettige betaalkracht onder particulieren van de gedenkmuntstukken van 250 F is onbeperkt.

DE GOUDEN MUNTVORMIGE GEDENKPENNING

Het Belgisch Staatsblad van 25 maart 1976 kondigt de uitgifte aan voor rekening van de Koning-Boudewijnstichting van 200.000 gouden muntvormige gedenkpenningen ter herdenking van het 25-jarig bewind van Z.M. de Koning :

Ter herdenking van het vijfentwintig jarige bewind van Z.M. de Koning worden door de Koninklijke Munt van België voor rekening van de Koning-Boudewijnstichting 200.000 gouden muntvormige gedenkpenningen geslagen. Deze gedenkpenningen vertonen al de technische kenmerken van de oude Belgische gouden 20 frankstukken, te weten :

- gehalte : 900 % goud ;
- gewicht : 6,4516 g ;
- diameter : 21 mm.

Zij dragen op de voorzijde : de beeldenaar van de Koning, naar links ; « Boudewijn Koning der Belgen » of « Baudouin Roi des Belges » boven in een cirkelboog ; « 1951-17 juli-1976 » of « 1951- 17 juillet-1976 » onder in een cirkelboog.

Tussen halssnede en omschrift : de handtekening van de graveerder : Antoon Luyckx.

Zij dragen op de keerzijde het monogram B, gekroond, met eronder een korenaar.

De gravure op de keerzijde is van Marc Severin.

Deze gedenkpenningen worden uitgegeven met Nederlandse of Franse legende. Het gaat dus om twee eentalige stukken.

Vanaf 31 maart 1976, worden deze gedenkpenningen verkocht in alle agentschappen van de banken, openbare kredietinstellingen, private spaarkassen en andere financiële beroepstussenpersonen van het Rijk, tegen de eenheidsprijs van tweeduizend frank.

Deze muntvormige gedenkpenningen worden beschouwd als on-lichamelijke waarden en de verhandelingen ervan zijn dus niet onderworpen aan de toepassing van de B.T.W.

De uitgifte van die gedenkpenningen geschiedt ten voordele van de Koning-Boudewijnstichting.

* * *

Het kan niet ontkend worden dat de uitgifte van de herdenkingsmunt en van de gouden muntvormige gedenkpenning ontgoocheling teweeg gebracht heeft bij de Belgische numismaten.

Het ligt geenszins in onze bedoeling de diverse punten uiteen te zetten die geleid hebben tot deze teleurstelling en mistevredenheid. Wij betreuren niettemin dat op artistiek vlak zowel het muntstuk als de penning weinig enthousiasme wekken en dat de kans verloren ging onze nationale muntenreeks met een prestigieus stuk te verrijken.

De erbarmelijke staat waarin de muntstukken afgeleverd werden aan de loketten van de verschillende verkoopsinstellingen leidde tot veel kritiek vanwege de muntverzamelaars. Nochtans dient aange-
stipt dat deze stukken bij de aanmunting technisch perfect waren, doch de talrijke manipulaties en het vervoer in zakken waren oorzaak van de krassen en andere beschadigingen die op de stukken duidelijk merkbaar zijn.

De verspreiding van de gouden muntvormige gedenkpenning met Nederlandstalig en met Franstalig omschrift is allerm minst voorbeeldig gebeurd. De geruchten die daarover de ronde doen zijn sterk uiteenlopend en niet altijd voor controle vatbaar. Wij mogen gerust zeggen dat de onderneming volkomen uit de hand gelopen is, deels door de onverwacht grote belangstelling voor de penning en deels door de te betreuren tussenkomst van investeerders en speculanten. Zoals reeds in de geschreven pers kenbaar gemaakt werd, heeft de Koning-Boudewijnstichting getracht de teleurstelling van de ontgoochelde belangstellenden ongedaan te maken door de uitgifte van een gouden penning met Latijns omschrift.

De talrijke klachten in verband met de voornoemde uitgften werden door de besturen van de lokale afdelingen overgemaakt aan de Beheerraad van het Europees Genootschap die de nodige stappen aangewend heeft om de belangen van haar leden te verdedigen.

Met genoegen kunnen wij U thans melden dat voor wat het gewone stuk van 250 F betreft, de onderhandelingen op goede weg zijn om tot een bevredigende oplossing te komen. Het Algemeen Bestuur van de Thesaurie dat ondermeer de verantwoordelijkheid draagt voor de aanmunting van deze stukken, onderzoekt de mogelijkheid om het stuk van 250 F in te lassen in de muntenreeks FDC, jaarlijks uitgegeven ten behoeve van de verzamelaars en verspreid door de Regie der Posterijen. Wij durven hopen dat dit onderzoek een positief resultaat zal opleveren. Het getuigt in ieder geval van de bekommernis van de verantwoordelijken om rekening te houden met de wensen van de numismaten, een feit dat wij bijzonder op prijs stellen.

Betreffende de gedenkmunten met blinkend veld en matte gravures, kunnen wij voorlopig de inschrijvingsmodaliteiten niet mededelen. De verspreiding van deze stukken zal naar alle waarschijnlijkheid toevertrouwd worden aan de Regie der Posterijen en wij raden onze leden dringend aan zich in te schrijven bij de Regie der Posterijen — Dienst Verzamelaars Numismatiek — 1000 Brussel opdat zij persoonlijk zouden verwittigd worden over de uitgiften die de Regie verspreidt.

In verband met de gouden muntvormige gedenkpenningen met Nederlandstalig en met Franstalig omschrift is de Beheerraad van het Genootschap eveneens in onderhandeling om te trachten aan de wensen van haar leden te voldoen. De resultaten hiervan zijn nog niet gekend en wij hopen U die mede te delen in een volgend nummer van het *Tijdschrift*.

HET DUITSE PAPIERGELD UIT DE JAREN 1914-1924

Ter inleiding

Nooit kende een land in een tijdspanne van nog geen volle tien jaren zulk een verscheidenheid en zulk een hoeveelheid aan papiergeld als wat er in Duitsland tijdens de eerste wereldoorlog en de daarop volgende inflatie in omloop gekomen is.

Wanneer men zich als verzamelaar op dit zeer beperkte gebied, zowel in ruimte als in tijd, gaat toeleggen, dan stelt men vast dat er genoeg biljetten en naslagwerken te vinden zijn om er al zijn vrije tijd een leven lang mee te vullen.

Stelt men daarenboven nog vast dat vele duizenden biljetten uit deze periode ook cultuurhistorisch en iconografisch een verbazende rijkdom aan zeer afwisselende bijzonderheden vertonen, dan wordt het duidelijk waarom er de laatste tijd een groeiende belangstelling voor dit onderdeelje van de numismatiek bestaat.

En zo kan het voor de belangstellenden, die op dit gebied hun weg nog zoeken, zeker nuttig zijn er een overzicht van te geven en daarbij tevens een stukje geschiedenis van het Duitse geldwezen in het licht te stellen.

Om de nodige orde in dit overzicht te brengen hebben wij ons gesteund op de catalogi van Dr. Phil. Arnold Keller en daarom is het zeker gepast even stil te staan bij het levenswerk van deze grote verzamelaar en eminent numismaat.

Dr. A. Keller...

De grootste verzamelaar van papiergeld in het algemeen en van het Duitse noodgeld in het bijzonder was onbetwistbaar Dr. Keller. In het maandblad *Das Notgeld*, dat hij van 1919 tot 1937 uitgegeven heeft, publiceerde hij zijn *Erinnerungen eines Notgeldsammlers* ⁽¹⁾ en daarin vernemen wij hoe hij reeds zeer jong begonnen was met het verzamelen van munten en bankbiljetten en hoe hij in september 1914 het eerste oorlogsnoodgeld kon bemachtigen.

Tot hij te Berlijn einde 1972 op 76-jarige leeftijd zou overlijden, bleef hij als verzamelaar en als auteur over alle mogelijke papiergeld-onderwerpen actief.

Hoe groot zijn verzameling bij zijn overlijden wel was, weten wij niet. Het is ons wel bekend dat hij anno 1950 in het bezit was van 167.000 verschillende biljetten van alle landen ter wereld en hierbij kon onderstrepen dat hij het Duitse noodgeld van 1914-1924 met de grootst mogelijke volledigheid bijeen gekregen had ⁽²⁾.

Dr. Keller was niet alleen een groot verzamelaar maar hij heeft ook enorm bijgedragen tot de vakliteratuur over het papiergeld. Met het uitgeven van het maandblad *Das Notgeld*, waarvoor hijzelf een massa bijdragen schreef, met de publicatie van zijn catalogi en met zijn medewerking aan het maandblad *Rundschau der Geldzeichensammler* ⁽³⁾ heeft hij zich als expert zo verdienstelijk gemaakt dat men slechts dankbare eerbied kan hebben voor de wijze waarop hij zijn enorme kennis op dit specifieke gebied van de numismatiek aan alle verzamelaars als een rijke erfenis heeft nagelaten.

... en zijn catalogi

De eerste catalogi van Dr. Keller verschenen in losse afleveringen als bijvoegsels aan het maandblad *Das Notgeld*. Later werden zij ook in boekvorm uitgegeven. Deze uitgaven werden echter met de tijd zeer zeldzaam en men mocht zich gelukkig achten om na de tweede wereldoorlog antiquarisch een exemplaar te kunnen vinden van de

(1) *Das Notgeld*, 7. Jahrgang, 1. Dezember 1925, nr. 12.

(2) Neue Post, 22 juli 1950, *Einer hat alles Geld der Welt*.

(3) Van 1949 tot 1972 uitgegeven door E. O. Schulze te Dortmund.

catalogus *Kleingeldscheine* in zijn vierde of vijfde uitgave van respectievelijk 1922 en 1927.

In het begin van de vijftiger jaren nam Dr. Keller het besluit een nieuwe uitgave van zijn catalogi op het getouw te zetten en tevens ook die gebieden te catalogeren die vroeger nog niet aan bod waren gekomen.

Het aantal belangstellenden bleek echter zo klein te zijn dat er aan gedrukte edities eenvoudig niet te denken viel en noodgedwongen heeft Dr. Keller zijn catalogi in eigen aanmaak uitgegeven. Hij heeft alles zelf getypt, verveelvuldigd tot 150 exemplaren en ingekast op het formaat 29 × 21 cm. Hij zocht afnemers, verzorgde de verzending en kondigde steeds het verschijnen van nieuwe catalogi aan.

Zo werd het alles bijeen genomen een echt monnikenwerk, een waarachtig monumentale prestatie op het gebied van de numismatiek. Het geheel van de catalogi die hij aldus publiceerde dwingt bewondering af.

Met blijvende dankbaarheid weze er hier even aan herinnerd dat Dr. Keller destijds een twaalfstal diverse catalogi aan de bibliotheek van ons Genootschap heeft geschonken ⁽⁴⁾.

Uiteraard zijn deze catalogi niet geïllustreerd, maar juist daarom was de auteur wel verplicht de biljetten zo nauwkeurig mogelijk te beschrijven. Er werd dan ook rekening gehouden met alle mogelijke varianten zoals de aard van het gebruikte papier, de watermerken ⁽⁵⁾, kleur, cijfertype en afmetingen van de controlemnnummers en eventueel ook nog van de initialen van de privédruckerijen.

Daarbij zijn de voorwoorden van de catalogi telkenmale als diepgaande wetenschappelijke studies opgevat, die de stempel van de echte numismaat dragen.

Zo zijn deze catalogi ware handleidingen geworden zowel voor de beginnelingen als voor de meest gespecialiseerde verzamelaars op dit gebied.

Mettertijd en wel tengevolge van de kleine oplagen en de groeiende belangstelling voor het papiergeld zijn de catalogi van Dr. Keller zeldzaam geworden. Zo werd bijvoorbeeld de catalogus over *Das wertbestbeständige Notgeld*, in 1954 door Dr. Keller tegen 8,50 DM verkocht, in 1974 voor 200 DM verhandeld!

Papiergeld en noodgeld

Wat kunnen wij nu eigenlijk onder de verzamelnaam papiergeld verstaan? Een eerste — en eigenlijk nogal beperkende — bepaling

(4) Lijst in het Bulletin van het E.G.M.P., juli 1960, blz. 71.

(5) Een duidelijke wegwijzer op het gebied van 226 verschillende watermerken vinden wij in het gestencileerde boek van Dr. Keller, *Deutsche Wertpapierwasserzeichen*, Berlin 1955, 71 blz., 29 × 21 cm, en het aanhangsel *Abbildungen* getekend door Kurt Lehrke.

vinden wij in het *Groot Woordenboek der Nederlandse Taal* van van Dale die zegt: « van staatswege uitgegeven papier met wettelijke koers en de verplichting het als betaalmiddel te aanvaarden ». Volgens het *Handwoordenboek* ... van Koenen kunnen wij ook de muntbiljetten, wissels en cheques als papiergeld beschouwen. In een Duitse encyclopedie van recente datum, *Das moderne Lexikon*, wordt deze vorm van geld omschreven als een betaalmiddel in de vorm van bedrukt papier, waarvan de waarde door de staat, een bank, een instelling of een private persoon gewaarborgd is.

Wanneer wij dit ruimer begrip aanvaarden, dan dient er evenwel toch een onderscheid te worden gemaakt tussen het papiergeld met een wettelijk karakter, zoals de bankbiljetten door de staat of met zijn toestemming uitgegeven, en het papiergeld dat in noodsituaties in omloop werd gebracht, waarbij wij de bedenking kunnen maken of het inflatiegeld van de staat feitelijk ook geen noodgeld is.

Zo komen wij dan tot het begrip noodgeld dat dan weer niet noodzakelijk van bedrukt papier hoeft te zijn. Dat het noodgeld een verschijnsel is, dat bijna steeds met de oorlog en zijn naweeën in nauw verband staat, dient zeker niet uitvoerig toegelicht te worden. Van talrijke belegeringen en krijgstochten uit de geschiedenis zijn er als getuigenissen allerlei vormen van noodgeld overgebleven.

Ook is het een feit dat in oorlogstijd de munten in goud en zilver spoedig uit de circulatie verdwenen en vervangen werden door munten in minderwaardige metalen. Wanneer ook deze laatsten zeldzaam werden of er aan een muntslag niet te denken viel, is het meestal het verduldig papier dat door niet bevoegde overheden en door handelaars uitgegeven wordt om in een tijdelijk tekort aan wisselgeld te voorzien.

Bij een gestoorde geldcirculatie en bij een inflatie komt er meestal ook noodgeld in omloop en op deze aspecten zal er verderop nog meer in het bijzonder gewezen worden.

Het noodgeld dat wij hierna zullen bespreken is bijna uitsluitend van papier. Waar er uitzonderlijk ook andere grondstoffen bedrukt werden zoals wasdoek, linnen, zijde, fluweel, jute, leder en karton zullen wij deze betaalmiddelen omwille van hun gelijkaardigheid tot het papiergeld rekenen.

De biljetten van de Reichsbank

Het wettelijke Duitse papiergeld uit de jaren 1914-1924 werd in de eerste plaats uitgegeven door de Reichsbank zelf. Gezien wel ieder verzamelaar van papiergeld voor deze biljetten belangstelling koestert, is het niet verwonderlijk dat Dr. Keller er zijn eerste nieuwe heruitgave aan gewijd heeft onder de titel *Das Papiergeld des Deutschen Reiches 1874-1945* ⁽⁶⁾.

(6) 4. Auflage, Berlin 1952, 118 blz., waarvan 88 blz. catalogus.

OE 46

Reichsbanknote

100 000 MARK

zahlt die Reichsbankhauptkassa in Berlin gegen diese Banknote dem Einlieferer. Vom 1. September 1923 ab kann diese Banknote aufgerufen und unter Umtausch gegen andere gesetzliche Zahlungsmittel eingezogen werden

Berlin, den 25. Juli 1923

Reichsbankdirektorium

Hans Gumbel
Konrad Heide
Wolfgang Fischer

Alfred Gumbel
Heide
Heide

Heide

Wir Banknoten ausmachend aber ersichtlich oder nach dem oben angegebenen Betrag und im Verkehr beizugeben, wird mit Ausnahme nicht unter zwei Jahren befristet

Voor het opgeven van al de varianten van één enkel nummer is er soms meer dan een hele bladzijde van de catalogus nodig en zo treffen wij van het nummer 139 dd. 1-10-1923, waarde *10 Milliarden Mark* met het watermerk *G-D-Muster* wel 69 varianten aan. De inflatie woedt dan in volle hevigheid en tientallen drukkerijen werden met man en macht ingezet voor de levering van *Reichsbanknoten*.

In de catalogus zijn de biljetten die ons aanbelangen terug te vinden in Hoofdstuk II — *Noten aus dem 1. Weltkrieg* (nummers 48-62) en Hoofdstuk IV — *Inflationsscheine 1919-1924* (nummers 69-227). Het nummer 48 beschrijft het briefje van *5 Mark* met de datum 5 augustus 1914 en het nummer 227 gaat over de *5 Billionen Mark* van 15 maart 1924. Daartussen ligt een reeks biljetten tot *100 Billionen*

In de hoofdstukken V en VII maken wij nader kennis met het papiergeld dat een einde hielp stellen aan de inflatie, de zogenaamde *Wertbeständige Anleihestücke* in *Goldmark* en *Dollars* uitgedrukt (nummers 228-246) en de *Rentenmarken* met datum 1.11.1923 (nummers 247-254).

Ook Harry Rosenberg publiceerde op dit gebied een geïllustreerde catalogus in zakformaat. In zijn werk zijn de watermerken en de initialen van de privé-drukkerijen vermeld, maar andere varianten voorkomend in de controlecijfers geeft hij niet op. Omwille van zijn handig formaat en zijn lage prijs is dit beslist een goed naslagwerk te noemen ⁽⁸⁾.

Als wettelijk papiergeld zijn voorzeker ook de biljetten van de *Ländernotenbanken* te beschouwen. Dr. Keller heeft ze opgenomen in een tweede catalogus onder de titel *Die Geldscheine der deutschen Ländernotenbanken, der Reichsbahn, der Reichspost und der übrigen Reichs- und Länderbehörden* ⁽⁹⁾.

In de eerste plaats komen in hoofdstuk XIII de biljetten voor van de *Ländernotenbanken* die in 1914 nog steeds het recht hadden om papiergeld uit te geven en die van dit recht, voornamelijk tijdens de inflatie, nog gebruik hebben gemaakt, nl. de *Badische Bank in Mannheim* (nummers 305-313), de *Bayerische Notenbank in München* (nummers 322-239), de *Sächsische Bank in Dresden* (nummers 356-371) en de *Württembergische Notenbank in Stuttgart* (nummers 385-397).

(8) *Die Banknoten des Deutschen Reiches ab 1871*, Verlag Erich Pröh, Berlin, 1. Auflage 1970, 84 blz., 17 × 12 cm, geïllustreerd.

(9) 2. Auflage, Berlin 1952, 64 blz.

In het hoofdstuk XIV zijn de biljetten beschreven van de *Landesregierungen*, de *Staats- und Landesbanken*, de *Provinzialverwaltungen* en de *Regierungsbezirke*.

Over 33 bladzijden gespreid gaat de nummering van 410 tot 1566, dit alles in een zeer overzichtelijke orde. Hier hebben wij reeds met noodgelduitgaven te maken, waarvan wij echter kunnen aannemen dat zij met de toestemming van de Rijksregering werden gedrukt.

In dit hoofdstuk treffen wij voornamelijk inflatiegeld uit de jaren 1922-1923 aan. Ook het zogenaamde *Kleingeld* uit de jaren 1917-1922, het *Grossgeld* van 1918 en het *Goldnotgeld*, door voornoemde overheden uitgegeven, is vermeld.

Over de biljetten uit de hoofdstukken XIII en XIV is er onlangs ook een nieuwe catalogus van Albert Pick aangekondigd ⁽¹⁰⁾.

Hoofdstuk XV behandelt de biljetten (nummers 1567-1675) die door de geallieerden in de bezette gebieden voor de geldcirculatie onder de burgerbevolking en voor intern gebruik in het leger uitgegeven zijn.

In hoofdstuk XVI treffen wij dan weer een reeks biljetten aan die een grote verspreiding hebben gekend en bijgevolg in de meeste verzamelingen voorkomen. Onder de nummers 1676 tot 1712 zijn het in de eerste plaats de biljetten van de *Deutsche Reichsbahn* uitgegeven door de *Reichsverkehrsminister* te Berlijn. Deze biljetten met een hoogste waarde van *20 Billionen Mark* (afbeelding nr. 2) moesten over het hele land aan alle loketten van de stations als wettig betaalmiddel aanvaard worden en zo geraakten ze over het hele grondgebied verspreid en hadden ze voor de bevolking eenzelfde waarde als de *Reichsbanknoten*.

Maar ook de verschillende gewestelijke *Reichsbahndirektionen* hebben hun eigen geld uitgegeven dat in vele gevallen beter verzorgd is dan de briefjes van Berlijn. Van de nummers 1713 tot 2026 vormen zij samen een zeer mooi geheel.

Over deze biljetten verscheen er ook een rijkelijk geïllustreerde catalogus van Dr. Jens-Uwe Rixen ⁽¹¹⁾ die het werk van Dr. Keller nog uitgediept heeft en dat ieder verzamelaar met de grootste vol-doening zal raadplegen.

Tenslotte vermeldt deze catalogus ook nog de biljetten uitgegeven door het bestuur van de *Reichswasserstrasse*, door de verschillende *Oberpostdirektionen*, door enkele *Polizeibehörde*, door de *Staatliche*

(10) *Deutsche Länder- und Privatbanknoten — Geldscheine der Landesregierungen, Provinzialverwaltungen und Bezirksregierungen 1872-1948*, Verlag Pröh, Berlin, 141 blz.

(11) *Das Notgeld der Deutschen Reichsbahn und der Deutschen Reichspost*, Band 38 der Schriftenreihe Die Münze, Verlag Pröh, Berlin, 139 blz., formaat 21 × 15 cm.

Afb. nr. 2 : Deutsche Reichsbahn, Zwanzig Billionen Mark, 5 November 1923.

Berg-, Hütten- und Salinenverwaltungen en door het leger (met uitzondering van het geld voor de krijgsgevangenenkampen dat afzonderlijk gecatalogeerd is).

(vervolgt)

Joris MERTENS

KOOS VAN DER KAAIJ

Tengevolge van een hartinfarkt overleed te Brugge op 3 maart 1976 de 76 jarige Nederlandse kunstenaar Koos Van Der Kaaij. Hoewel hij te Leiden geboren werd op 29 december 1899, was Van Der Kaaij zich sinds geruime tijd reeds in België komen vestigen waar zijn voorkeur sterk naar de kuststreek uitging. Na een tijd lang te Kortrijk gewoond te hebben, week hij uit naar Nieuwpoort en vandaar naar Den Haan om tenslotte Knokke als woonplaats te kiezen.

Koos Van Der Kaaij's plastische werk neigde naar het classicisme, beeldde levensvreugde uit en telt merkwaardige kindergestalten, maar kreeg noch in Nederland noch in België een goede kans in de medail-leerkunst ; dit is des te spijtiger omdat de enige medaillecreatie die we van Koos Van Der Kaaij kennen getuigt van een dergelijke beheersing van deze kunst dat het werkelijk verwondering baart dat deze kunstenaar vrijwel onbekend bleef als medailleur.

Graag beelden we daarom hieronder deze enige medaille af die blijkbaar, luidens de keerzijde, in beperkte kring werd verspreid ter gelegenheid van het gouden huwelijksjubileum van het echtpaar K. Berquin- Z. Deseck uit Nieuwpoort :

1900 1950

Hoofden 3/4 naar links gekeerd van een vrouw en een man. Rechts, langs de rand oplopend KOOS VANDERKAAIJ

BIJ/HET GOUDEN/HUWELIJSJUBILEUM/VAN/KAREL-ROMAAN BERQUIN/EN/ZOË DESECK/VANWEGE HUN KINDEREN/EN/KLEINKINDEREN/NIEUWPOORT/1 MEI 1950
1950, Fibru-Fisch, brons, 70 mm.

Jan LIPPENS

EEN ONUITGEGEVEN VARIËTEIT VAN EEN BRUGS STUK VAN 5 STUIVERS

Het Penningkabinet van Brussel verwierf onlangs een onuitgegeven variëteit van een stuk van 5 stuivers, te Brugge geslagen in 1752 voor rekening van Maria-Theresia (1740-1780).

Dit munttype toont op de voorzijde twee gekruiste wijnranken en op de keerzijde het gekroond wapenschild van oud-Boergondië tussen twee lauwertakken. De kant bestaat uit een dubbele rij holle vier-

kantjes. De stukken zijn uit zilver (416/1000), hebben een theoretisch gewicht van 4,821 g en een doormeter van 25 mm.

Voor dergelijke stukken noteerden wij vooralsnog twee typen voor de omschriften (1) :

— type 1 op de stukken van 1751 :

V. : MAR.TH.D.G.R.JMP.G.HUN.BOH.R.

K. : ARCH.AUS.DUX / leeuwte / BURG.BRAB.C.FL.

— type 2 op de stukken van 1752 :

V. : MAR.TH.D.G.R.JMP.G.HUN.BOH.R

K. : ARCH.AUS.DUX / leeuwte / BURG.BRAB.C.FL

Het stuk dat door het Penningkabinet verworven werd heeft op de voorzijde het opschrift van het tweede type en op de keerzijde dit van het eerste type, wat laat veronderstellen dat de aanmuntning van deze variëteit plaats vond in het begin van het jaar 1752 en dat de produktie van de stukken van type 2 pas nadien plaats greep.

Vermits de muntrekeningen geen produktie vermelden per dienstjaar is het onmogelijk uit te maken hoeveel stukken van 5 stuivers van elk type geslagen zijn. Afgaande op de bewaard gebleven stukken kunnen wij nochtans vooropstellen dat de stukken van 1752 merklijk zeldzamer zijn dan die van 1751.

Volledigheidshalve moeten wij er bovendien de aandacht op vestigen dat volgens de muntrekeningen de Brugse stukken van 5 stuivers theoretisch ook kunnen bestaan met datum 1750 ; tot nog toe zijn stukken met dit jaartal nochtans niet teruggevonden ! De totale produktie van de Vlaamse stukken van 5 stuivers bedraagt 20.914 eksemplaren.

André VAN KEYMEULEN

(1) Zie : VAN KEYMEULEN, André : *Maria-Theresia, haar munten uit de Oostenrijkse Nederlanden 1744-1780*, Diest, 1973, blz. 42, nrs. 117-119.

DE NUMISMATIEK IN DE NUMISMATIEK

Het aantal soorten thematische verzamelingen groeit gestadig. Het dier op de munten is een van de meest op prijs gestelde thema's. Onlangs nog werden twee tentoonstellingen gewijd aan dit onderwerp (1). Zij vonden respektievelijk plaats in België en in Frankrijk en de met zorg opgestelde catalogi getuigen van de belangstelling die aan dit soort opzoekingen gehecht wordt.

(1) « *Het dier op munt en medaille* », Koninklijke Bibliotheek Albert I, Brussel, mei 1973 ; « *Le Bestiaire des monnaies, des sceaux et des médailles* », Munthof, Parijs, juni-september 1974.

Bepaalde verzamelaars geven de voorkeur aan munten, medailles en penningen waarop planten afgebeeld staan ; anderen bouwen een verzameling op waarin thema's aan bod komen zoals monumenten, stadsaanzichten, kaartenkunde, navigatie, geneeskunde, spoorwegen en noem maar op.

Naar aanleiding van de publikatie van twee recente medailles maakten wij ons de bemerking dat in feite de numismatiek op haar beurt als een verzamelthema kan gekozen worden.

De eerste medaille komt uit Lissabon en werd vervaardigd door het huis Gravarte ter gelegenheid van de medaille- en postzegelbeurs door haar georganiseerd te Lissabon op 14 en 15 december 1974.

De tweede medaille werd geslagen voor de 50e verjaardag van de Société Numismatique du Nord, met veel luister gevierd op 24 mei 1975. De medaille is gegraveerd door de heer Maxime Rips, uit Parijs. Zij stelt op de voorzijde het portret voor van de heer Crépy, huidig voorzitter en medestichter van de jubilerende vereniging.

NUMISMATISCHE DOKUMENTEN VERSCHENEN IN DE « NOTES AFRICAINES » VAN 1939 TOT 1972

Het tijdschrift « Notes Africaines » werd in 1939 te Dakar opgericht door het Institut Fondamental d'Afrique Noire (I.F.A.N.). Het doel van deze publikatie was het contact te bevorderen en te verzekeren tussen enerzijds de korrespondenten die over gans Afrika verspreid woonden en anderzijds de laboratoria van het I.F.A.N. Sedert de oprichting werden belangrijke en interessante bijdragen gepubliceerd over de meest uiteenlopende onderwerpen of disciplines: anthropologie, archeologie, voorhistorie, ethnologie, geologie, geschiedenis, taal-

kunde, genees- en artsennijlkunde, dierkunde, enzomeer. In verscheidene nummers van dit tijdschrift werden ook talrijke numismatische bijdragen opgenomen en wij menen dat het nuttig kan zijn deze aan onze leden kenbaar te maken vermits de « Notes Africaines » over het algemeen toch onbekend zijn bij het merendeel van de numismaten.

Hieronder geven wij in chronologische orde van verschijnen een bibliografisch overzicht alsmede een bondige inhoudsopgave van iedere bijdrage (1).

MONOD (Th.), *Coquillages marins loin de la mer. Notes Africaines*, nr. 1, januari 1939, blz. 2. Notitie betreffende de plaatsen waar men grote hoeveelheden kaurischelpen gevonden heeft ; gebruik van de kaurischelpen als betaalmiddel of als sieraad.

MONOD (Th.), *Coquillages-monnaies en Pays Haoussa. Notes Africaines*, nr. 4, oktober 1939, blz. 52. Korte notitie over de oorsprong van de kaurischelpen.

MONOD (Th.), *Encore les coquillages-monnaies. Notes Africaines*, nrs. 7-8, juli-oktober 1940, blz. 14-15. Handelt over de verschillende benamingen die men aan de schelpen gaf die als betaalmiddel gebruikt werden alsook over de identifikatie van deze schelpen.

BRUNOT (R.P.R.), *Une monnaie d'A.O.F. : le Guinée. Notes Africaines*, nr. 18, april 1943, blz. 2-3.

MAUNY (R.), *Monnaies anciennes d'Afrique occidentale. Notes Africaines*, nr. 42, april 1949, blz. 60-61. Bijdrage over de munten van vóór 1850 die dienden voor de ruil in West-Afrika ; gebruik van goudpoeder en schelpen in de ruil (kaurischelpen en randschelpen).

MAUNY (R.), *Nouvelles monnaies d'A.O.F. Notes Africaines*, nr. 47, juli 1950, blz. 91-92, 1 fig. Betreft het in omloop brengen van de stukken van 1 F en van 2 F, 1948 type République française-union française, ontworpen door L. Bazor.

JOHNSON (G. K.), *Le Cauri chez les Ge (Guin) Mina du Bas-Togo. Notes Africaines*, nr. 53, januari 1952, blz. 20-21. Waarde en gebruik van de kaurischelpen vóór de invoering van het Duits geld in Togo.

NICOLAS (F. J.), *De quelques noms de coquillages-monnaies utilisés en Afrique. Notes Africaines*, nr. 53, januari 1952, blz. 29-30. Identifikatie van de schelpsoorten die in verschillende delen van Afrika als betaalmiddel gebruikt werden.

LATRUFFE (J.), *Au sujet d'une pièce d'or millénaire trouvée à Gao. Notes Africaines*, nr. 60, oktober 1953, blz. 102-103. Ontdekking

(1) Men kan zich de *Notes Africaines* aanschaffen door het nemen van een abonnement bij de I.F.A.N., B.P. 206, Dakar, Senegal ofwel door zich te wenden tot de boekhandel « Le Livre Africain », 13 rue des Sèvres, Paris 6e alwaar men nog een groot aantal oude nummers van het tijdschrift in voorraad heeft.

in Gao van een gouden dinar uit de 10de eeuw, geslagen onder de regering van de kalief van de Fatimiden Mo'azz Lédin Allah (regeerde over Ifriqia van het jaar 341 tot 365 van de Mohammedaanse tijdrekening, hetzij van 952 tot 975 na Chr.).

SANDERVAL (G. de), *Au sujet d'Olivier de Sanderval. Notes Africaines*, nr. 65, januari 1955, blz. 23-24, 2 fig. Belangrijke notitie over de munten uitgegeven te Foutah Djallon in 1879 op naam van Olivier de Sanderval. Zilverstukken vervaardigd in de Munt van Parijs.

MAUNY (R.), *Anciens ateliers monétaires ouest-africains. Notes Africaines*, nr. 78, april 1958, blz. 34-35. Handelt over de goudstukken geslagen te Nikky, hoofdstad van Borgho, muntslagplaats van de Soedanese munten.

HOLAS (B.), *Deux nouvelles pièces de monnaie et leur motif symbolique. Notes Africaines*, nr. 81, januari 1959, blz. 24-25, 2 fig. Notitie over de stukken van 10 francs en van 25 francs uitgegeven in 1957 waarop het mens-vis motief aangebracht is; gewichten in de vorm van een zaagvis voor het wegen van goud.

MAUNY (R.), *Note sur la numismatique ouest-africaine. Notes Africaines*, nr. 88, oktober 1960, blz. 127-129, 4 fig. Handelt over de munten van West-Afrika, van Senegal, noodmunten en noodbankbriefjes van de Handelskamers van Dakar, van Rufisque en van Ziguinchor. Alle munten en bankbriefjes zijn afgebeeld.

MAUNY (R.), *Camée trouvé à Konakry. Notes Africaines*, nr. 89, januari 1961, blz. 11-12, 1 fig. Melding van twee Romeinse stukken gevonden te Rasseremt, Mauretanië.

ROY (R.), *Monnaies actuelles des États de l'ouest Africain. Notes Africaines*, nr. 93, januari 1962, blz. 31-32, 1 fig. Betreft de nieuwe muntstukken uitgegeven door de Banque Centrale des États de l'Ouest.

BOUDIE (M.), ROSWAG (F.) et MAUNY (R.), *Trouvaille d'un denier d'Alexandre Sévère (vers ± 225) en Mauritanie occidentale. Notes Africaines*, nr. 115, juli 1967, blz. 100-101. Notitie die de ontdekking bekend maakt van het derde Romeins stuk dat gevonden is in de streek van Akjoujt (Mauretanië), een zone die zeer ver verwijderd is van Noord-Afrika.

Maten en gewichten

TRAORE (D.), *Mesures locales soudanaises. Notes Africaines*, nr. 43, juli 1949, blz. 81-82. Studie over de oude lengtematen, inhoudsmaten en gewichten gebruikt in Soedan; beschrijving van de gebruikte weegtoestellen en gewichten; lokale naamgevingen van de gewichten bestemd voor het wegen van goud.

HOLAS (B.), *Les poids à peser de l'or. Notes Africaines*, nr. 104, oktober 1964, blz. 113-116, 6 fig. Betreft de gewichten die ge-

bezigd werden in Ghana en in Ivoorkust. Beschrijving van de verschillende vormen: geometrische, voedingsprodukten, insekten, kleine diersoorten, wilde diersoorten, huisdieren, profane en rituele gebruiksvoorwerpen. Een rechtzetting aan deze notitie is verschenen in de *Notes Africaines*, nr. 105, januari 1965, blz. 32.

R. de BAYLE des HERMENS

NIEUWE MUNTUITGIFTEN (vervolg)

Seychellen.

Stuk van 10 rupees, 1974, koper-nikkel, 38,61 mm. Op de voorzijde, het portret van koningin Elisabeth en op de keerzijde een groene schildpad.

Het stuk werd ook geslagen in zilver (925/1000), 28,28 g, uiteraard voor verkoop aan de verzamelaars.

Sierra Leone.

Stuk van 1 leone, 1974, koper-nikkel, 28,3 g, 38 mm, voor de 10de verjaring van de Bank van Sierra Leone. Op de voorzijde, het portret van Dr. Siaka Stevens (die Sierra Leone onafhankelijk verklaarde). Van dit stuk bestaat ook een versie in zilver.

Singapore.

Zoals voorgaande jaren, bracht ook in 1974 Singapore een reeks stukken in omloop die dezelfde karakteristieken en beeldenaars hebben als de vroegere stukken. Ter herdenking van het 10-jarig bestaan van de republiek werd in 1975 een stuk geslagen van 10 dollars, zilver 500/1000, 31,1 g, 40 mm, met op de voorzijde het staatswapen en op de keerzijde een schip dat in de haven ligt.

Swaziland.

In 1974 gaf Swaziland de eerste reeks courante stukken uit: bronzen stukken van 1 en van 2 cents, stukken in koper-nikkel ter waarde van 5, 10, 20 en 50 cents alsook van 1 bilangeni. Op de respectievelijke keerzijden zien wij een annanas, pijnbomen, suikerriet, een olifant, het staatswapen, en een inlandse vrouw.

In het raam van de F.A.O.-aanmunting werden in 1975 drie stukken geslagen: 1, 2 en 10 cents met op de keerzijden een annanas, pijnbomen en suikerriet.

Thailand.

Zilverstuk van 50 bath, 1974, 38 mm, ter herdenking van het 100-jarig bestaan van het Nationaal Museum van Bangkok. Op de voorzijde, gekoppelde portretten van de koningen Rama IV en Rama V.

In 1974 kwam ook een nieuw stuk van 1 bath in omloop. Het is in koper-nikkel, 6 g, 25 mm, en stelt op de voorzijde het portret van de koning voor.

Tonga.

In het raam van de F.A.O.-aanmunting werd in 1975 volgende reeks uitgegeven : 1 seniti, brons, 17,53 mm met op de vz. een maïskolf en op de kz. een zeug ; 2 seniti, brons, 21,08 mm met op de vz. het symbool van het Wereldbevolkingsjaar en op de kz. twee annasstruiken ; 5 seniti, koper-nikkel, 19,41 mm met op de vz. vijf kippen en op de kz. 5 bananen ; 10 seniti, koper-nikkel, 23,60 mm met op de vz. tien koeien ; 20 seniti, koper-nikkel, 28,50 mm met op de vz. twintig bijen ; 50 seniti, koper-nikkel, 31,65 mm met op de vz. vijftig vissen ; 1 pa'anga, koper-nikkel, 30 mm met op de vz. kokospalmen en tenslotte 2 pa'anga, koper-nikkel, 45,01 mm met op de vz. dieren en vruchten.

Trinidad-Tobago.

Reeks 1974 bestaande uit bronzen stukken van 1 en van 5 cents, stukken in koper-nikkel van 10, 25 en 50 cents en tenslotte zilveren stukken (925/1000) van 1, 5 en 10 dollars. Op de vier eerstgenoemde stukken staan respectievelijk een kolibri, een paradijsvogel, een hibiscus en een chaconia afgebeeld.

Tsjechoslowakije.

Nieuw courant muntstuk van 10 haleru, aluminium, 1974, 0,9 g, 18,2 mm, met op de voorzijde de waarde aanduiding en op de keerzijde het wapenschild.

Stuk van 100 korun, 1974, zilver 700/1000, 15,10 g, 33 mm, ter herdenking van de 140ste verjaaring van de geboortedag, van de grote nationale componist Bedrich Smetana wiens portret op de voorzijde afgebeeld is.

Stuk van 50 korun, 1974, zilver 700/1000, 13 g, 31 mm, voor de 100ste verjaaring van de geboortedag van de Slowaakse dichter Janko Jesensky (1874-1945) wiens portret de voorzijde siert.

Stuk van 50 korun, 1975, ter herdenking van de 100ste verjaaring van de geboortedag van de Tsjechische dichter S. K. Neumann (1875-1947).

Turkije.

Stuk van 5 lira, 1974, koper-nikkel, 11 g, 33 mm, met op de voorzijde Kemal Atatürk te paard.

Nieuwe muntreeks 1975, bestaande uit 1, 5 en 10 kurus in aluminium. Op de voorzijde het embleem van Turkije, op de keerzijde diverse planten.

In het raam van de F.A.O.-aanmunting : stukken van 5 en 10 kurus, 1975, eveneens in aluminium met op de keerzijde planten en op de voorzijde van het stuk van 10 kurus een landbouwer met traktor.

Uruguay.

Stuk van 100 pesos, 1973, nikkel-messing, 2 g, 27,5 mm, met het portret van generaal Artigas.

U.S.S.R.

Een nieuw stuk van 1 roebel met datum 1975, ter herdenking van de 30ste verjaaring van de « Overwinning op het fascisme ». De munt is in koper-nikkel, vertoont op de voorzijde het embleem van de Sowjet Republieken en op de keerzijde het gedenkmontument van de Slag om Stalingrad (thans Volgograd).

Vatikaanstad.

Naar aanleiding van het Heilig Jaar brengt Vatikaanstad een reeks van 8 nieuwe stukken uit met volgende technische gegevens : 1 lira, italm, 0,63 g, 17,2 mm ; 2 lire, italm, 0,80 g, 18,3 mm ; 5 lire, italm, 1 g, 20,2 mm ; 10 lire, italm, 1,60 g, 23,3 mm ; 20 lire, bronzital, 3,60 g, 21,3 mm ; 50 lire, acmonital, 6,25 g, 24,8 mm ; 100 lire, acmonital, 8 g, 27,8 mm en 500 lire, zilver 835/1000, 11 g, 29 mm. De keerzijden van de stukken zijn versierd met religieuze onderwerpen.

Venezuela

Stuk van 5 bolivares, 1973, nikkel, 15,10 g, 31 mm. Op de voorzijde, het wapenschild en op de keerzijde het hoofd van S. Bolivar. Deze munt vervangt thans het bankbiljet van 5 bolivares. De oplage bedraagt 20 miljoen exemplaren.

Zuid Afrika.

Stuk van 1 rand, 1974, zilver 800/1000, 15 g, 32,7 mm, uitgegeven ter herdenking van de 50ste verjaaring van het bestaan van de muntslagplaats van Pretoria. Op de keerzijde ziet men de ingang van het Munthof en een reproductie van vier munttypes die aldaar geslagen werden.

Zuid Vietnam.

In het raam van de F.A.O.-aanmunting : 10 dong, 1974, koper-nikkel, 4,5 g, 24,5 mm. Op de voorzijde : twee rijstplanters.

Zwitserland.

Nieuw muntstuk van 5 francs, koper-nikkel, 1974, 13,2 g, 30 mm, geslagen voor de 100ste verjaring van de herziening van de Zwitserse grondwet. Op de voorzijde staan drie vrouwenfiguren afgebeeld die de ontwikkeling van de grondwet symboliseren.

PSEUDO-MUNTEN (vervolg)

Hongarije brengt ook pseudo-munten op de markt namelijk twee zilverstukken van 100 en van 50 forint, datum 1974, ter herdenking van de 50ste verjaring van de oprichting van de Nationale Bank. De beperkte oplage van 30.000 eksemplaren rechtvaardigt de opname van deze stukken bij de pseudo-munten.

Om dezelfde reden moeten wij volgende stukken ook onder die klassifikatie onderbrengen : 200 forint, zilver 640/1000, 1975, 28 g, 37 mm, geslagen ter herdenking van het 150-jarig bestaan van de Akademie voor Wetenschappen en het stuk van 200 forint met identieke technische karakteristieken uitgegeven naar aanleiding van de 30ste verjaring van de bevrijding. Op de voorzijde van deze laatste munt zien wij een brug over de Donau en een vredesduif.

Het bezoek van koningin Elisabeth van Engeland was voor *Hong-Kong* de gelegenheid om een stuk van 1000 dollars op de markt te brengen. Het stuk is in goud.

Een mooie reeks pseudo-munten wordt door *IJsland* te koop aangeboden. Zij bestaat uit : 10.000 kronur, 1974, goud 900/1000, 15,5 g, 27,75 mm, met afbeelding van een Vikingschip met aan boord Ingolfur Arnarson ; 1.000 kronur, 1974, zilver 925/1000, 30 g, 39 mm, met twee Vikingers die naar een vuur kijken ; 500 kronur, 1974, zilver 925/1000, 20 g, 35 mm, met een Vikingvrouw met koe. Op de keerzijde van deze drie munten bemerken wij de vier beschermgeesten van het land, te weten een zeearend, een reus gewapend met speer, een draak en een stier.

Israël liet stukken aanmaken met de beeltenis van David Ben Goerion. Deze munten zijn natuurlijk niet voor ieders beurs : een goudstuk van 500 pond en een zilverstuk van 25 pond. Zij vertonen beiden het jaartal 1974 en de oplage is beperkt. Ter herdenking van de 25ste verjaring van de onafhankelijkheid werden ook twee stukken op de markt gebracht : 500 pond in goud (900/1000) en 25 pond in zilver (935/1000).

In 1975 bracht *Jamaica* een goudstuk uit van 100 dollars ter herdenking van de 481ste verjaring van de ontdekking van het

eiland door Columbus. Wellicht had de Jamaicaanse staat schrik dat tegen 1994 geen pseudo-munten meer zouden aangekocht worden. Men zou dus zeggen : beter vroeg dan nooit...

En ook *Laos* heeft de koorts van de pseudo-aanmunting te pakken. In 1975 worden niet minder dan zes stukken te koop aangeboden : 5.000 kip, zilver, met de afbeelding van het gedenkteken « What Phra Kéo » ; 5.000 kip, zilver, met het portret van een Laotische vrouw en 10.000 kip, zilver, met een zicht van de bedevaartplaats Wat Xieng-Thong in Luang Prabang. Eveneens met de afbeelding van een Laotische vrouw verscheen een goudstuk van 50.000 kip ; vervolgens een stuk van 50.000 kip waarop de tempel « That Luang » te zien is en tenslotte een goudstuk van 100.000 kip met een Bhoeda figuur. Men moet werkelijk een « uilskuiken » zijn om dergelijke « kippen » te verzamelen...

In *Malta* kan men zich volgende reeks 1974 aanschaffen : 2 en 4 pond in zilver alsook 10, 20 en 50 pond in goud. Op het stuk van 2 pond staat de beeltenis van Giovanni Francesco Abela en op het stuk van 50 pond wordt een oude Maltese munt afgebeeld. In 1975 kwam eenzelfde reeks op de markt, uiteraard met andere beelden. Zo treffen wij op het stuk van 2 pond dit keer het portret aan van de Maltese dichter en filantroop Alfonso Maria Galea.

Het eiland *Man* blijft ook niet achterop. De honderdste verjaring van de geboortedag van Churchill gaf aanleiding tot de uitgifte van een zilveren crown. Alleen reeds de metaalwaarde van het stuk ligt merkkelijk hoger dan de faciale waarde van een crown (minder dan 25 BF). Naast dit stuk verscheen ook een volledige reeks goudstukken gaande van de halve sovereign tot het stuk van 5 pond. De reeks van vier goudstukken kost 950 dollars...

De 200ste verjaring van de Amerikaanse onafhankelijkheid wordt herdacht door een reeks van tien stukken uitgegeven door... *Nicaragua*. De reeks dateert van 1975 en bevat 5 zilverstukken (925/1000) en vijf goudstukken (900/1000). De afbeeldingen op de stukken zijn : een klok (50 en 1000 cordobas) ; het embleem Vrede en Vooruitgang (20 cordobas) ; een meisje met planten (50 en 500 cordobas) ; een wereldbol met vlaggen (100 cordobas) ; de beroemde Pieta (200 cordobas) ; een ruimtevaarder op de maan (100 en 2000 cordobas) en tenslotte een kerk uit de Spaanse koloniale tijd (500 cordobas).

Ook *Paraguay* probeert zijn staatsinkomsten op te drijven door de uitgifte van een zilverstuk van 150 guaranies en goudstukken van 1500, 3500 en 4500 guaranies die de grote staatsman Winston Churchill herdenken. Zes sporten worden afgebeeld op stukken met dezelfde waarden als voorgaanden, namelijk boksen, polstokspringen, horde-lopen, verspringen, estafettelopen en hardlopen. Echt iets voor de sportmannen-verzamelaars... ware de prijs wat « sportiever » !

De *Salomon eilanden* bieden een goudstuk van 100 dollars te koop aan alsook een zilverstuk van 30 dollars, maar met de beelden in reliëf en... in goud.

Singapore brengt, met datum 1975, goudstukken van 100, 250 en 500 dollars en een zilverstuk van 10 dollars op de markt. Wij moeten toegeven dat de voorzijden van de grootste waarden goed gelukt zijn (een leeuwenkop en vier ineengestrengelde handen die de harmonie symboliseren van de verschillende rassen die de bevolking uitmaken van Singapore).

De aanmuntingen van de *Soevereine Orde van Malta* zijn schoolvoorbeeld van pseudo-numismatiek. Met jaartal 1974, biedt men in Italië een reeks van zes stukken te koop aan : 2 in goud, 3 in zilver en 1 in brons.

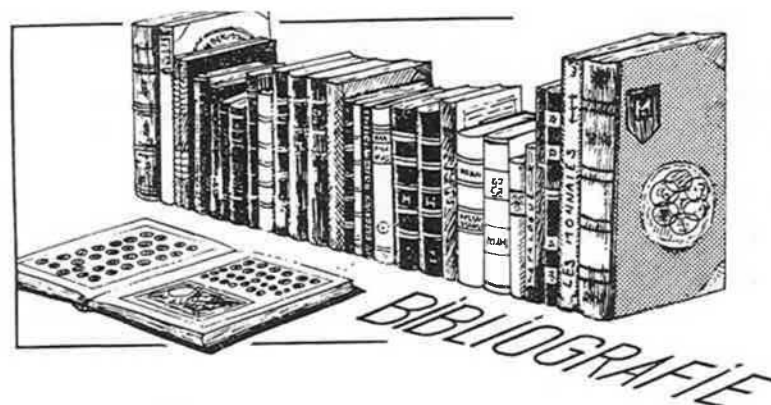
Swaziland herdenkt de 75ste verjaardag van koning Sobhuza II met de uitgifte van 4 goudstukken. Zij dragen allen het jaartal 1974 en de keerzijden zijn zeer geslaagd te noemen : 5 emalangi : wapen van Swaziland ; 10 emalangi : inheems meisje in nationale klederdracht ; 20 emalangi : Unicefembleem en kind in de traditionele klederdracht van de Swazi's ; 25 emalangi : de koningin-moeder Gwamile en de huidige koning als knaapje.

De honderdste verjaardag van de geboortedag van Churchill was voor de *Turks en Caicos eilanden* de gelegenheid om goudstukken van 100 en van 50 crowns en een zilverstuk van 20 crowns uit te geven. Onnodig te zeggen het portret van staatsman op de stukken te bewonderen is.

De 50ste verjaardag van de onafhankelijkheid van *Turkije* gaf aanleiding tot de uitgifte van een goudstuk van 500 pond, 1974, 6 g en 22 mm.

En tenslotte hebben wij dan nog de reeds talrijke stukken uitgegeven door het Wereld Natuurfonds zijnde de Internationale unie tot behoud van de natuur en de natuurlijke hulpbronnen. Verschillende landen brachten hun produkties reeds op de markt en men kan niet ontkennen dat de afgebeelde diersoorten zeer mooi weergegeven zijn. Voor wie het interesseert, zie hier de lijst van de landen en de te bewonderen diersoorten : *Costa-Rica* (reuzen miereneter, groene schildpad en waterdier) ; *Indonesië* (komodo, Javaanse tijger, orang-oetang) ; *Thailand* (witoog rivierzwaluw, Sumatraanse rhinoceros, Thailands hert) ; *Mauritius* (bosduif, blauwe pijlstaartvlinder, valk) ; *Nepal* (grote Indiase rhinoceros, Monal fazant, rode panda) en *Tanzania* (cheetah, Masai giraf, zwarte rhinoceros).

Vermelden wij dat ieder land dus drie stukken uitgeeft : een stuk van 33,4 g en van 34 mm, een stuk van 28,28 g en van 38,6 mm en tenslotte een stuk van 35 g en van 43 mm.

BOEKBESPREKINGEN

SOBIN, George jr. : The Silver Crowns of France. (Uitgegeven door Richard Margolis, 545 Cedar Lane, Teaneck, N. J. 07666. De verspreiding in Europa wordt verzorgd door A. G. vander Dussen B.V., Hondstraat 5, NL-5001 Maastricht. Prijs : 74,50 gulden, de kosten voor verzekerde zending inbegrepen, te storten op P.C.R. Nederland 15.38.597 van de firma vander Dussen).

De specialisten van de Franse numismatiek wisten dat de huidige voorzitter van de « Société Américaine pour l'Étude de la Numismatique Française », de heer George Sobin, sedert jaren bezig was alle mogelijke dokumentatie bijeen te brengen over de Franse écu's. Zijn aandacht ging voornamelijk naar de écu's geslagen voor rekening van het centraal gezag en dit vanaf 1641, begindatum van de aanmuntning van de zilveren louis van 60 sols met de beeltenis van Lodewijk XIII (ontwerp van Warin), tot en met de stukken van 10 francs, geslagen van 1965 tot 1973. Men wist eveneens dat hij het plan opgevat had deze uitzonderlijke dokumentatie te publiceren ter intentie van al de verzamelaars van Franse munten.

Het werk dat thans van de pers komt is opvallend door de methode en de zorg waarmee de auteur het resultaat van zijn opzoeken voorstelt en door de massa inlichtingen die erin opgenomen zijn.

Na een algemene inleiding worden 75 types van écu's afzonderlijk voorgesteld. Zij zijn in drie reeksen onderverdeeld : 1) de binnenlandse aanmuntingen van de Franse koningen tot in 1793, m.a.w. de écu's vervaardigd in de munthoven die onder het direkte gezag stonden van de centrale macht ; 2) de provinciale aanmuntingen : Béarn, Dauphiné, Navarre, Vlaanderen en Artesië ; en tenslotte 3) de uitgiften vanaf 1793 tot heden.

Elk type, vaak met meerdere variëteiten, wordt afgebeeld en is voorzien van een aangepaste kommentaar. Alle variëteiten van een

muntslagplaats en van een jaartal worden vermeld. Deze gegevens zijn in het vet gedrukt wanneer de auteur de zekerheid heeft dat zij bestaan. De variëteiten waarvan hij alleen het bestaan vermoedt zijn daarentegen in gewone letters gedrukt. De auteur maakt eveneens melding van de variëteiten in de omschriften en in de schrijfwijze van de letters (U of V bijvoorbeeld), terwijl hij ook de reeds ontdekte vergissingen in de omschriften publiceert. Sommige van deze vergissingen zijn zeer eigenaardig, zoals bijvoorbeeld op het stuk van 1786, geslagen te Perpignan, waar de graveerder « Louis XI » graveerde in plaats van het korrekte « Louis XVI ». De auteur vernoemt verder ook de stukken waarop het punt aangebracht is dat aanduidt dat zij in de loop van het tweede semester van het dienstjaar vervaardigd zijn.

Eén van de beschreven typen is onuitgegeven. Het gaat om de « écu aux 8 L » met het bejaard borstbeeld getooid met kuras, geslagen in 1709 en die een combinatie is van de voorzijde van het volgende type (« écu aux trois couronnes ») met de keerzijde van het voorgaande type (« écu aux 8 L, met het gelauwerd borstbeeld »).

Bepaalde typen zijn bijzonder zeldzaam zoals de écu aux 8 L voor Béarn, geslagen in 1725 en waarvan de auteur noch een foto noch een pentekening kon geven, alsook de écu aux insignes voor de Dauphiné (1702) waarvan hij alleen een eenvoudige tekening kon ontdekken in een oud artikel verschenen in de *Revue Numismatique*.

In bijlage I publiceert de auteur de lijst van alle muntslagplaatsen met hun respektievelijke munttekens en de perioden van aanmunting.

Bijlage II zal voornamelijk de aandacht opeisen van de verzamelaars. De auteur heeft zich werkelijk ingespannen om voor iedere beschreven variëteit een zeldzaamheidsgraad en een waardebepaling in dollars op te geven. Dit stelde geen al te grote problemen voor de moderne periode daar men over relatief volledige slagaantallen beschikt. Dit geldt absoluut niet voor het Ancien Régime. De auteur heeft daartoe zelf een statistiek per muntslagplaats en per datum moeten opmaken die hij dan ook integraal publiceert. In de loop der jaren noteerde hij zorgvuldig elke écu die hij tegenkwam. Aldus zag hij 3.856 exemplaren van de écu aux lauriers geslagen voor Lodewijk XVI, zijnde de meest gewone van al de koninklijke écu's, doch amper één exemplaar van de écu de Navarre, geslagen voor Béarn, met beeltenis van Lodewijk XVI. Afgaande op zijn persoonlijke bevindingen heeft de auteur vier onderverdelingen gemaakt voor het bepalen van de zeldzaamheidsgraad al naar gelang hij de stukken van 0 tot 4, van 5 tot 15, van 16 tot 50 of meer dan 50 maal tegengekomen is.

Vervolgens heeft de auteur ook nog een aantal opzoeken verricht teneinde het aantal koninklijke écu's (1641-1793) te kunnen bepalen die nog overgebleven zijn. Hij kwam tot de konklusie dat het globale aantal waarschijnlijk 200.000 exemplaren niet overtreft.

In bijlage III tenslotte vinden wij een zeer gedetailleerde studie over de écu's met de afbeelding van Hercules, ontworpen door Dupré en geslagen van het jaar 4 tot het jaar 11. In deze studie zijn alle gekende stempelvariëteiten opgenomen. Deze bijlage biedt ons tevens een kijkje op het in het vooruitzicht gesteld projekt van de auteur, namelijk een gedetailleerde studie te maken van alle variëteiten van iedere écu.

Dit werk is onmisbaar in de bibliotheek van eenieder die belang stelt in de Franse muntslag.

M. C.

PHILIPPEN, Jos : Luister van de Belgische Munten. (Uitgeverij Europa, Botermarkt 10, B - 3290 Diest, 1974).

De boekbespreking in *Tijdschrift voor Numismatiek* 1976, blz. 20-21, gaf verkeerdelijk een kostprijs van 2.200 BF op in plaats van 2.100 BF.

WEYL, Adolph : Die Jules Fonrobert'sche Sammlung mittel- und südamerikanischer Münzen und Medaillen.

ADAMS, Edgar H. : The Julius Gutttag Collection of Latin American Coins. (De beide werken zijn uitgegeven door Quarterman Publications Inc., 5 South Union Street, Lawrence, Massachusetts, U.S.A. De prijs voor de Fonrobert bedraagt 25 dollars en die voor de Gutttag 35 dollars).

Ziehier twee belangrijke werken die, op het eerste zicht, ver uit elkaar schijnen te liggen.

De catalogus van de verzameling Fonrobert werd in het Duits opgesteld te Berlijn in de jaren 1878-1879. Deze van de verzameling Gutttag dateert uit 1929 en werd te New York in de Engelse taal uitgegeven. Evenwel bezitten deze beide werken het gemeenschappelijk essentieel wezenskenmerk om klassieke naslagwerken over Europese aanmuntingen van overzee te kunnen samenstellen. Trouwens, in zijn *Bibliographie Numismatique* (uitgave van de Cercle d'études numismatiques, Travaux 2, blz. 133) vermeldt Philip Grierson ze bovenaan het hoofdstuk daaraan besteed.

Het is dus logisch dat deze beide werken, zowel het ene als het andere niet meer voorradig en nochtans gezocht, opnieuw zullen uitgegeven worden. Dit geschiedt gelijktijdig en als een getrouwe nabootsing van de originele werken door de zorgen van dezelfde uitgeverij, te weten de Quarterman Publications Inc.

Het was in een tijdsspanne van nagenoeg tien jaar dat de Duitse verzamelaar Jules Fonrobert, in het midden van de negentiende eeuw, erin gelukte een zeer uitgebreide verzameling munten uit de beide Amerika's, Azië, Afrika en Oceanië samen te stellen. Zijn werkwijze bestond erin zich tot alle beroepsnumismaten uit de gehele wereld te wenden. Destijds hielden de Europese verzamelaars zich in hoofd-

zaak bezig met het verzamelen van antieke en Europese munten. De soorten welke Fonrobert najoeg waren minder in trek en dit vergemakkelijkte klaarblijkelijk zijn opsporingen. Anderzijds verplichtte het hem ook een gebied te ontginnen dat grotendeels ondoorzocht was.

Daar de omstandigheden hem er toe dwongen zijn verzameling te verkopen, stond hij er op dat voortaan zijn catalogus als naslagwerk voor alle moderne Europese aanmunten van overzeese gebieden zou gebruikt worden. De Duitse deskundige, Adolph Weyl, gelastte zich met de redactie. Het werk bestond uit drie delen en verscheen in 1879. Deel 1 bestreek Noord-Amerika, deel 2 Latijns-Amerika en het derde deel was gewijd aan Azië, Afrika en Oceanië. Zij werden alle drie terstond basiswerken. Zij waren weldra uitgeput en een eerste herdruk volstond niet om aan alle aanvragen te voldoen. Een heruitgave van deel 2 was vooral noodzakelijk, aangezien de gecatalogiseerde munten van de andere delen en vooral deze van Canada en de Verenigde Staten al een eeuw het onderwerp vormden van andere uitgebreide studies. Aldus was het afzonderlijk herdrukken van het deel Latijns-Amerikaanse munten gegrond.

Deze catalogus werd opgesteld met de « grondigheid » van alle Duitse wetenschappelijke werken. Iedere munt, zelfs de eenvoudigste, is afzonderlijk gecatalogiseerd en beschreven met al haar bijzonderheden. Het is niet uitzonderlijk dat een bepaalde munt meer dan tien lijnen beschrijvende tekst krijgt. Een alfabetisch register sluit het boek af. De afbeeldingen zijn getekend en niet zeer talrijk doch van goede afwerking.

In *The Julius Gutttag Collection of Latin American Coins* zijn de beschrijvingen beknopter maar daarentegen zijn de afbeeldingen talrijker. Deze verzamelaar streefde er naar een eksemplaar te bemachtigen van iedere Latijns-Amerikaanse munt. Hij had er een bijzonder genoeg aan een munt te kunnen ontdekken die aan de speurzin van Fonrobert ontgaan was.

Hij had veelvuldige variëteiten bijeengebracht en vooral de eerste aanmunten van San Domingo, Mexico en Peru diepgaand onderzocht.

De catalogus van deze verzameling werd opgesteld door Edgar H. Adams. Er zijn 5001 nummers en de munten uit de beginperiode van de kolonisatie zijn voorafgegaan door inleidende nota's.

Anderzijds is de heruitgave volledig door een lijst van rechtzettingen en aanmerkingen van de heren Jim Shipley en R. C. Soxman, die uiteraard rekening hielden met de gevolgtrekkingen uit recente studies.

De « Julius Gutttag » blijkt aldus de normale aanvulling te zijn van deel 2 van « Fonrobert ».

Vertaling: L. VAN LAEKEN

M. C.

TIJDSCHRIFTEN NIEUWS

Bulletin du Cercle d'études numismatiques

— 13de jaargang, nr. 1, januari-maart 1976 :

J. LALLEMAND, Trésor d'imitations radiées découvert à Solterre (Loiret, France).

J. GHIJSSENS, Le denier de Brabant des XIIe et XIIIe siècles. Première partie : les données.

M. BAR, Les assignats en Belgique.

In de rubriek « Bibliographie » bespreekt J. GhijsSENS het werk van J. De Mey, *Les monnaies du Tournaisis*, terwijl M. Bar commentaar levert over het nieuw tijdschrift « *Bulletin on Counterfeits* ». Tenslotte geeft M. Thirion een overzicht van de gevonden muntstukken gepubliceerd in het tijdschrift *Archæon* van oktober 1975.

De Geuzenpenning, Munt- en penningkundig nieuws

— 26ste jaargang, nr. 1, januari 1976 :

H. ENNO VAN GELDER, Vreemd kopergeld langs onze grenzen.

G. VAN DER MEER, Een penning voor de dichter Arnold Hoogvliet.

J. P. A. VAN DER VIN, Rome's vroegste zilvergeld.

G. VAN DER MEER, Een restauratiepenning van Brielle.

Maandelijks tijdschrift voor numismatiek

« Numismatica Leuven »

— 3de jaargang, nr. 3, maart 1976 :

Goud in de Sovjet-Unie.

— 3de jaargang, nr. 4, april 1976 :

Klinkende munt onder Koning Boudewijn.

Nieuwe Belgische muntuitgiften.

Als men de zaken groot ziet.

De muntsoorten uitgegeven tijdens het Romeins Keizerrijk. I.

— 3de jaargang, nr. 5, mei 1976 :

De muntsoorten uitgegeven tijdens het Romeins Keizerrijk. II.

Statuten van de Munt- en penningclub « Numismatica » Leuven.

Wijziging 5 december 1975.

Leodi. Bulletin mensuel du Cercle numismatique liégeois

— 5de jaargang, nr. 47, april 1976

J. BERNES, La grande demoiselle.

Vijfjaarlijkse Numismatische Dagen van Brussel - II.

Deze manifestatie die plaats vond op 27 en 28 maart 1976 kende opnieuw een buitengewoon succes zowel op gebied van deelnemingen als wat het aantal bezoekers betreft. De gedenkpenning, uitgegeven door de Numismates de Bruxelles, ging vlot van de hand en reeds op het einde van de eerste dag was de voorraad zilveren, bronzen en koperen exemplaren volledig uitgeput. Een gelukkig initiatief, namelijk de verspreiding van een tweetalige prospectus samen met een proefnummer van het *Tijdschrift voor Numismatiek* of van *La Vie Numismatique* onder de niet bij het Europees Genootschap aangesloten bezoekers, leidde tot de aanwerving van talrijke nieuwe leden.

Veiling De Mey, Brussel 21 februari 1976.

Hoewel de belangstelling voor de buitenlandse munten niet bijster groot was, haalden sommige Franse stukken toch nog aanzienlijke prijzen : 18.000 BF voor een Merovingische denarius van Bourges en 105.000 BF voor een Milanese teston geslagen voor Lodewijk XII.

De veiling van munten van de Zuidelijke Nederlanden en van het koninkrijk België lokte in de namiddag een volle zaal, wat nogmaals de speciale belangstelling bewijst voor de nationale muntslag. Volgende zeldzame stukken uit onze gewesten werden als volgt toegewezen : een schelling, zonder datum, geslagen te 's-Hertogenbosch voor rekening van Albrecht en Isabella : 22.500 BF ; een gouden soeverein voor Brussel van 1653 : 50.000 BF ; een daalder van 1623 geslagen voor Jean-Theodore de Löwenstein-Rochefort : 135.000 BF ; een Vlaamse gouden soeverein van 1665 : 175.000 BF.

Uitzonderlijk hoge prijzen werden betaald voor de stukken van de Limburgse heerlijkheden : Bicht, Jean van der Donst, nabootsing van een oord van Charles VIII : 8.500 BF ; een onuitgegeven milt van Odile de Salm : 9.500 BF ; een onuitgegeven milt voor Limbricht, Arnold de Stein : 17.000 BF (schattingsprijs : 1.750 BF !).

Veiling Van Alsenoy, Antwerpen 26 maart 1976.

Als voornaamste buitenlandse munten noteerden wij een Louis de Malte, geslagen voor Lodewijk XV die de ronde som van 100.000 BF opbracht, een stuk van 50 francs van 1896, IIIe Franse Republiek, dat voor 105.000 BF van eigenaar veranderde en een gouden 20 Mark-stuk van de Neu-Guinea Compagnie dat 95.000 BF haalde.

Bepaalde stukken van de Nederlanden overtroffen ruimschoots de schattingsprijs : een halve Leicesterdaalder 1596 voor Gelderland bereikte 85.000 BF (schattingsprijs : 10.000 BF) en de zeldzame Antwerpse Robustusdaalder van 1584 werd toegewezen voor 120.000 BF (hetzij precies het dubbele van de schattingsprijs). Vermelden wij tenslotte nog dat de onuitgegeven Antwerpse patagon van 1682 (Karel II, 1665-1700) voor 35.000 BF geveild werd.

Koninklijk Belgisch Genootschap voor numismatiek.

Deze vereniging hield op 21 maart jl. haar jaarlijkse algemene vergadering. De verkiezing van de nieuwe beheerraad gaf volgende uitslag : voorzitter : de heer E. Brouette, onder-voorzitter : de heer P. De Baeck, secretaris : de heer T. Hackens, schatbewaarder : de heer M. Colaert, controleur : de heer H. Frère, bibliothecaris : de heer P. Marchetti en adjunct-secretaris : de heer H. Dewit. Evenals zijn voorganger de heer P. Naster werd de heer J. Jadot, uittredend voorzitter, benoemd tot ere-voorzitter. De commissie voor de *Revue belge de numismatique et de sigillographie* bestaat uit de heren P. Naster, J. Jadot, E. Brouette en T. Hackens.

Algemene vergadering van het Europees Genootschap.

Op voorstel van de afdeling Leuven, heeft de beheerraad van het Europees Genootschap besloten de jaarlijkse algemene vergadering te houden op 17 oktober 1976. Bij die gelegenheid zal een tentoonstelling ingericht worden door de afdeling Leuven die instaat voor de materiële organisatie van de jaarvergadering. Deze laatste zal aanvangen om 10 uur en doorgaan in de Provinciale Tuinbouwschool, Mechelsevest te Leuven. De volledige dagorde zal medegedeeld worden in het volgende nummer van het *Tijdschrift voor Numismatiek*.

Numismatische reis.

De Cercle d'études numismatiques is van plan om van 26 tot 30 oktober 1976 een numismatische reis te organiseren naar Oost-Berlijn en Dresden alwaar belangrijke en beroemde numismatische verzamelingen zouden bezocht worden. Belangstellenden die wensen deel te nemen aan deze reis worden verzocht zich schriftelijk kenbaar te maken bij de Cercle d'études numismatiques, Keizerslaan 4 te 1000 Brussel. Zij zullen dan alle nuttige inlichtingen omtrent deze reis ontvangen.

Te koop gevraagd.

De heer G. Wellens, Sint-Salvatorstraat 119 te 9000 Gent zoekt voor aankoop een gouden parisis, geslagen voor Filips VI van Frankrijk (1328-1350). Eventuele verkopers worden verzocht hem een prijs-opgave te laten geworden.

Tentoonstelling te Tubize.

Van 9 april tot 9 mei 1976 nam de Cercle Numismatique de Tubize deel aan de organisatie van een tentoonstelling in de lokalen van het Musée de la Porte. Volgende numismatische thema's werden voorgesteld: nationale numismatiek vanaf de Brabantse Omwenteling, de munten van het prinsbisdom Luik, de Doornikse muntslag en tenslotte de antieke munten. Het doel van de tentoonstelling was in de eerste plaats het publiek vertrouwd te maken met de verschillende facetten van de numismatiek. Bij die gelegenheid gaf de vereniging een speciaal nummer uit van haar maandblad *A Vos Pièces* waarin de tentoongestelde thema's bevattelijk van de nodige commentaar voorzien werden.

Tentoonstelling « Op de penning ».

Van 3 april tot 17 mei werd in het Noordbrabants Museum, Bethaniëstraat 4 te 's-Hertogenbosch (Nederland) de tentoonstelling « Op de penning » gehouden, gewijd aan penningen uit Brabant en hun maatschappelijke functie.

Tentoonstelling « Joseph Bech, 1887-1975 ».

In het Musée d'Histoire et d'Art van Luxemburg werd van 19 maart tot 11 april 1976 een tentoonstelling gehouden gewijd aan de numismatische documenten uit het bezit van de onlangs overleden Luxemburgse ere-Minister van Staat, Joseph Bech.

De heer Raymond Weiller van het Cabinet des Médailles van Luxemburg verzorgde de prachtige catalogus waarin 41 orde- en eretekens, 2 prijsmedailles, 100 medailles, plaketten en jetons alsook 48 antieke, middeleeuwse en moderne munten opgenomen zijn.

Numismatische cursussen.

In samenwerking met het Institut Archéologique Liégeois, richt de Cercle Numismatique Liégeois vanaf september aanstaande een reeks cursussen in over de numismatiek in het algemeen, de Romeinse numismatiek en de numismatiek van ons land met als respectievelijke sprekers de heren Frère, Vandermade en Michaux.

De gouden pseudo-munten geslagen in 1975 en in begin 1976.

De « verzamelaars » van goudstukken kregen vorig jaar voldoende aanbiedingen om hun verzameling uit te breiden. Niet minder dan 30 landen brachten 49 verschillende goudstukken in de handel die samen een gewicht vertegenwoordigen van 641,04 gram. Het zwaarste stuk komt uit Panama: 500 balboas (41,70 g) en het lichtste werd uitgegeven door Nicaragua: 200 cordobas (2,10 g).

Afdeling Dendermonde van het E.G.M.P.

De heer H. Galle, secretaris van de afdeling Dendermonde, deelt ons mede dat ook de heer R. Van Brussel bestuurslid is van de afdeling.

Dukatons in medailleslag.

De dukatons van Karel II (1665-1700) zijn in vier verschillende typen uitgegeven. De heer Gustave Michiels, uit Brussel, merkt op dat de stukken, vervaardigd tijdens het eerste jaar van uitgifte van ieder type, steeds in medailleslag zijn. Hij wenst te vernemen of dit ook zo is bij het eerste jaar van uitgifte van de dukatons geslagen voor rekening van de voorgangers en opvolgers van Karel II. Anderzijds zou het interessant zijn dat de lezers ons melding maken van de dukatons uit hun verzameling die in medailleslag vervaardigd zijn. Gelieve jaartal en muntslagplaats op te geven.

Dukatons met kantschrift.

De Brusselse dukatons van 1686, geslagen voor Karel II (1665-1700), hebben het kantschrift SIC.TVTA.ET.TOTA.MANEBO.ANNO.REGNI.VICESIMO. Wij verzoeken de eigenaars van dergelijke stukken ons mede te delen in welke positie (A of B) dit kantschrift op hun eksemplaar aangebracht is.

RUILBEURZEN

Wie richt in

Cercle numismatique de Couvin, des Rièzes et des Sarts.

Wat

internationale ruilbeurs.

Waar

Centre culturel européen d'Olly-sur-Viroin (op 7 km van Couvin).

Wanneer

zondag 19 september van 9 tot 13 uur.

Reservatie

rue de la Marcelle 2, 6400 Couvin (tel. 060/34.40.87).

<i>Inkom</i>	20 BF, maar gratis voor de leden van het E.G.M.P. op vertoon van een geldige lidkaart.
<i>Prijs deelneming</i>	50 BF per tafel.
<i>Faciliteiten</i>	restaurant (reservatie gewenst) en bar ter plaatse, parking, aangepaste verlichting, kleine tentoonstelling, tombola.
<i>Wie richt in</i>	Numismatische Kring Hasselt.
<i>Wat</i>	9de internationale numismatische ruilbeurs.
<i>Waar</i>	grote balzaal van het Cultureel Centrum, Kunstlaan 5 te Hasselt.
<i>Wanneer</i>	zaterdag 23 oktober van 10 tot 17 uur en zondag 24 oktober 1976 van 9 tot 17 uur.
<i>Reservatie</i>	door storting op rekening 335-0430003-48 Bank Brussel Lambert N.V. ten name van Numismatische Kring Hasselt v.z.w., Sepul- krijnenlaan 55, B-3500 Hasselt.
<i>Tafelverhuring</i>	23 oktober van 10 tot 17 u. 150 BF 24 oktober van 9 tot 17 u. 150 BF 23 en 24 oktober 250 BF

TE WEERHOUDEN DATA

18-22 augustus	44ste congres van de federatie van de kringen voor geschiedenis, oudheidkunde en folklore van België, te Huy.
19 september	numismatische dag van de Cercle van Couvin.
20 oktober	algemene vergadering van het Europees Genootschap in de Provinciale Tuinbouwschool, Mechelsevest te Leuven.
23-24 oktober	9de internationale ruilbeurs te Hasselt.
26-30 oktober	numismatische reis naar Oost-Duitsland, ingericht door de Cercle d'études numismatiques.
11 november	internationale ruilbeurs te Tienen.